

ЛЕВТО М. МИЛОВИЋ (Титоград)

ШТАМПАНЕ И РУКОПИСНЕ КЊИГЕ КОЈЕ ЈЕ ВУК КАРАЦИЋ САКУПИО У ЦРНОЈ ГОРИ И ЗАПИСИ У ТИМ КЊИГАМА

Од 24. јула до 24. септембра 1952. г. проучавао сам историјску грађу о Петру II Петровићу Његошу и о Црној Гори уопште у бечким архивима. Од 1948. до 1951.¹ испитивао сам архивску грађу у Државном архиву и Научној библиотеци у Задру која се односи на моју ужу отаџбину. Прије поласка у аустријску пријестоницу били су ми познати сви архивски фондови у Бечу на основу студија Владана Борђевића, Алексе Ивића, Љуб. Стојановића, А. Гавриловића, Павла Поповића. И поред свега тога, није ми се било лако снаћи у бечким архивима. Требало је прелиставати и читати безбројне фасцикуле историјске грађе која се односи на Аустрију, Русију, Турску и друге европске земље. Кад сам видио да ми је немогуће, због оскудице у времену, ту обимну грађу о Црној Гори руком исписати, ксерокопирао сам сав архивски материјал који ме је интересовао.

Од 1952. г. па до 1980. г. ишао сам сваке године на мјесец-два дана у Беч и тамо радио у бечком Државном архиву (Haus-, Hof- und Staatsarchiv), у Ратном архиву (Kriegsarchiv), у Управном архиву (Verwaltungsarchiv), у Полицијском архиву (Polizeiarchiv) и у другим тамошњим архивима. У Националној библиотеци (Handschriften — und Inkunabelsammlung) у Бечу проучавао сам и ћирилске словенске кодексе који се тамо чувају и који потичу са територије садашње Црне Горе. Преписао сам и фотографисао све записе који се у њима налазе. Врстни познавалац Вука Караџића Љуб. Стојановић је прије мене исписао и објавио велики дио

¹ Упор. мој „Извјештај о раду у бечким архивима (1953)”, *Историски записи*, Цетиње, 1953. год. VI, књ. IX, св. 2, стр. 585—587.

записа и натписа из тих бечких словенских кодекса. (*Стари српски записи и натписи*, књига I, Београд, 1902, књига II, Београд, 1903, књига III, Београд, 1905). Стојановић је изврсно читао старе ћирилске записе и натписе. Он, изгледа, није могао у Бечу доћи до свих словенских кодекса, јер се, можда, они нијесу сви налазили у бечкој Националној библиотеци (*Handschriften- und Inkunabelsammlung*) кад их је проучавао. Неке ствари из записа који су унесени у словенске кодексе изоставио је. Можда је сматрао да нијесу толико важни. Он није донио снимке тих записа, а њихове фотографије су за нас веома важне, јер бисмо хтјели да знамо ко је био писмен у 16, 17, и 18. столећу у тада заосталој и непросвијешеној Црној Гори. Приликом објављивања записа из тих словенских кодекса Стојановићу су се, што је сасвим разумљиво, поткрале и штампарске грешке. Стојановић нам није саопштио одакле потичу словенски кодекси из којих је преписао извјесне записе ни на који су начин ти кодекси приспјели у бечку Националну библиотеку (*Handschriften- und Inkunabelsammlung*). То је урадио у новије вријеме Герхард Биркфелнер (*Gerhard Birkfellner*). Он је у својој зналачки писаној студији о глагољским и ћирилским рукописима у Аустрији (*Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich*), коју је издала Аустријска академија наука у Бечу, исцрпно приказао и описао све глагољске и ћирилске кодексе који се данас налазе на територији Аустрије. Саопштио нам је и како су ти словенски кодекси приспјели у аустријске библиотеке. Захваљујући изврсној Биркфелнеровој студији *Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich* у могућности сам да саопштим који словенски кодекси из Националне библиотеке (*Handschriften — und Inkunabelsammlung*) у Бечу воде поријекло са територије садашње Црне Горе и којим су путем стигли у бечку Националну библиотеку.

Љуб. Стојановић говори у своме опширном и зналачки писаном дјелу о Вуку Караџићу *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, (Београд, 1924. г., стр. 707—712) о Караџићевом издржавању, о његовим приходима, расходима, задуживањима. Он с правом тврди да је Вука Караџића цијелог вијека пратила оскудица. „Од преласка из Србије у Аустрију до половине 1826. године“ Караџић „није имао никаква стална прихода или зараде...“ Те године добио је руску пензију од 100 дуката. Године 1835. добио је и српску пензију прво 200 па 300 и напослетку 400 талира. Од 1844. године добијао је годишњу помоћ од кнеза Михаила (600 талира).

Изгледа да је Вук Караџић значајне приходе имао и од продаје штампаних и рукописних књига које су му достављали сарадници из Црне Горе и Боке Вук Врчевић и Вук Поповић из Рисна а и сам их је сакупљао на својим путовањима по Црној Гори и Даламацији.

Жељели бисмо да саопштимо овдје пописе тих књига које се сада чувају у Аустријској националној библиотеци (Osterreichische Nationalbibliothek) у Бечу и у Државној библиотеци (Preussischer Kulturbesitz) у Западном Берлину.

Попис словенских књига и рукописа у Националној библиотеци у Бечу

1. II/3 ÖNB- Codex slav. 19.
Not: 137b—11. Juni 1686... Priestermonch Makarije (Makarios) ... Inhaltsangabe — psaltir.
Überbringer (vom Berg Athos) — Serafion (Seracpion svetogorac) liess d. Hs. vom Vladika Danilo Petrović... segnen und hinterlegte sie dann in d. Muttergotteskirche in Cetinje. Er: Karadžić verkauft d. Hs. 1856 d. Hofbibliothek (Cattaro).
2. II/9 ÖNB — Cod. slav. 43... A: Evangelia slavice.
Er. Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek..., wahrscheinlich 1856—1858.
3. II/14 ÖNB -Cod. slav. 47.
16. Jh. A: Evangelium.
Er. Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
4. II/15 ÖNB — Cod. slav. 153... Grigorije Koman stiftet d. Hs. d. Muttergotteskirche in Bojići Ort der Abschrift in Montenegro an d. Morača.
5. II/17 ÖNB — Cod. slav. 17.
gekauft vom Kloster Dobrićevo (in unmittelbarer Nähe d. Klosters Kosijerevo. Der Käufer war der Pope Gojković.
6. II/19—20 ÖNB — Cod. slav. 11.
17. Jh.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. 1856 d. Hofbibliothek Cattaro.
7. II/20 ÖNB — Cod. 21**
17. Jh. . . ks-ser. Angaben über d. Einkauf d. Hs. — Aufzählung der Namen: Mili(j)a, Vidak, Radona, Radosav, Margita, Ružica, Ivanko, Radoje, Radovin, Vidosava, Obrad u. Dobrovoj Mitglieder einer Familie...
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek wahr. 1856...
8. II/23 ÖNB — Cod. slav. 49 (Band I und II)
Vor 1832. Kursivschrift (Autograph Vuk Stefanović Karadžić).
Erwerbung: Karadžić schenkt d. Hs. d. Hofbibliothek. Novi zavjet gospoda našega Isusa Hrista preveo Vuk Stef. Karadžić.
9. II/34 ÖNB — Cod. slav. 39.
1682. — Priestermonch Vasilije. Ort der Abschrift — Kellion zur Himmelfahrt Mariae (in der Nähe d. Paulusklosters auf

- dem Berg Athos; Auftraggeber — Ruvim, Metropolit von Montenegro u. Zeta (Ruvim II. Boljević, 1663-82); Vb. Tomaš (Martinović).
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. 1856 d. Hofbibliothek (Cattaro).
10. II/54 ÖNB — Cod. slav. 63 und II/55 ÖNB Cod. 59.
Beide Hs. gut erhalten.
Karadžić verkauft d. Hs. 1857 d. Hofbibliothek (Cattaro).
11. II/56 ÖNB — Cod. slav. 75.
Ort der Abschrift — Erzengelkloster an der Krka. Handschrift im Orte Skradin.
12. II/62 ÖNB — Cod. slav. 10.
Erwähnung des Erzengel Michael und Gabriel—Klosters an der Krka.
13. II/73 ÖNB — Cod. slav. 104.
Ein Priestermonch aus dem Kloster Krušedol (Fruška Gora).
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. 1875 der Hofbibliothek (Cattaro).
14. II/81 ÖNB — Cod. slav. 125.
16. Jh. Poluustav.
Priestermonch Jevtimije aus dem Kloster Dobrilovina (an der Tara bei Mojkovac in Montenegro).
18. Jh. Ort der Abschrift — Kloster Dobrilovina.
Inhaltsangabe: zakonik.
15. Hagiographische Schriften.
II/87 ÖNB — Cod. slav. 33.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek... wahrscheinlich 1856—58.
16. II/— ÖNB — Cod. slav. 131.
Inhaltsangabe, O- žitie svetago savi i simeona monastira Peći.
Erwerbung: aus dem Nachlass von Vuk St. Karadžić von seiner Tochter 1877 d. Hofbibliothek verkauft.
17. II/90 ÖNB — Cod. slav. 25.
16. Juli 1699... Eintragung über den Ankauf d. Hs. durch Danilo, Vladika von Montenegro... O — Maniae Geburtskloster in Cetinje. Inhaltsangabe: Žitie sv(eta)go savi ... srpskago.
18. II/103 ÖNB — Cod. slav 70.
16. Jh. sehr schlecht erhalten
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
19. II/107 ÖNB — V Cod. slav. 96.
1. Hälfte d. 17. Jhs.
Auffinder, Vermittler — Vrčević, Vuk.

20. II/111 ÖNB — Cod. slav. 86.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. der Hofbibliothek 1867. (Cattaro).
21. II/112 ÖNB — Cod. slav. 107.
gut erhalten.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
22. II/121 ÖNB — Cod. slav. 61.
gut erhalten.
Inhaltsangabe — časoslov psal — Vuk (Autograph: Vuk Stefanović Karadžić).
23. *Menaia*
Ort der Abschrift — Nikolaoskirche »na grachovu« ... Auftraggeber: Visarion, Metropolit u. Erzbischof der Herzegowina (1517).
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. der Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
24. II/128 ÖNB — Cod. slav 12⁺
gut erhalten.
Inhaltsangabe: mesečniicii. aprila i maija.
Arsenije III Crnojević (1669—1690... stiftete d. Hs. d. Mariae Geburtskloster in Cetinje (Montenegro. Inhaltsangabe: minei mesec fervera Lesenot. — Danilo, Diakon; Cetinje...
25. II/128 ÖNB — Cod. slav. 12⁺
Kloster in Sirmien (Vojvodina).
Inhaltsangabe — mesečniicii. aprila i maija.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
26. II/131 ÖNB — Cod. slav. 21⁺
Inhaltsangabe: minei.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek (keine genaueren Angaben).
27. II/133 ÖNB — Cod. slav. 19⁺
gut erhalten.
Ort der Abschrift- Mariae Geburtskloster in Cetinje (Montenegro). Vb- Maksim Patriarch stiftet d. Hs. »za ljubov« d. Metropolit von Montenegro (Ruvim Boljević, 1663—82).
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. 1856. d. Hofbibliothek (Cattaro).
28. II/134 ÖNB — Cod. slav. 30⁺
gut erhalten.
Menaenum Martii.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).

29. II/136 ÖNB — Cod. slav. 69.
A. Triodium.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
30. II/143 ÖNB — Cod. slav. 60.
A: Oktoëchus.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857. (Cattaro).
31. II/145 ÖNB — Cod. slav.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek (Cattaro).
32. II ÖNB — Cod. slav. 45.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1858 (Serbien).
33. II/156 ÖNB — Cod. slav. 48.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1858 (Serbien).
34. II/157 ÖNB — Cod. slav. 27.
Not. Lukaskloster »va plemenech nichšić« (Nikšić, Ort der Abschrift in Montenegro).
Inhaltsangabe: malabnik.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1858 (Serbien).
35. II/167 ÖNB — Cod. slav. 99.
Inhaltsangabe: Mesecoslov.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
36. II/174 ÖNB — Cod. slav. 117.
aS-No 2 (Vrčević—Sammlung).
Innenseite d. vorderen Buchdeckels... Unterschrift- Vrčević (Vuk: 1811—82, Auffinder).
37. II/177 ÖNB — Cod. slav. 64.
Erwerbung: Karadžić verkauft d. Hs. d. Hofbibliothek 1857 (Cattaro).
38. II/193 ÖNB — Cod. slav. 85.
Inhaltsangabe: psaltir -Dmitar aus Podgorica (Montenegro), er schrieb d. Hs. angeblich in der Zeit von Juni bis August d. angegebenen Jahres.
Stojanović, Spomenik, Zapisi 3465.
39. II/10 ÖNB — Cod. slav. 41.
(18. Jh.): Vb- Ivo Nikola Lović (aus Paštovići ot poštena sela pastroskoga; familiengeschichtliche No. Autograph).
Stojanović, Zapisi 2082, 2083.

Врстан рад о Јеванђељу Ива Николе Ловића от Паштровића написала је проф. др Јованка Максимовић [*Штампарска и књижевна дјелатност Божидара Вуковића Подгоричанина*, радови са научног скупа, ЦАНУ, Титоград (1986), стр. 65—82].

*Попис словенских књига и рукописа у Државној библиотеци у
Западном Берлину*

1. Ms. slav., Wuk 29.

На прилијепљеној етикети стоји:

„Иг(у)мнѣ Рафаилѣ купи за трита асприхѣ си пролокѣ”.

На посљедњем листу, при дну, налази се забиљешка:

„Да се зна како би плима велика по вѣсои З(ети) и потонуше пола по Зети до Бериславѣ. . .”²

На претпоследњем листу има забиљешка:

„С(и) с(ве)ти прологѣ Ста(р)ревѣ горице де ис. . .”

„Си с(ве)ты прологѣ сѣписа сѣ оу Горици с(ве)т(о)го старца Макария вѣ дны бл(а)гочтываго и христоролюбываго г-на Гоурга Балшыка. . .”

2. Ms. slav., Vuk, 19. Leturgija:

На првој је страни забиљежено:

„Сеи с(ве)тая и божественая книга мнѣ грешнаго раба божия презвитера Николая Аврамовића”.

3. Ms. slav. Vuk 9. Evangelium mit Anfang und Ende.

На крају књиге налази се биљешка:

„Книга тастамента попа Николая Аврамовича из Требесина.”

„Книга тастамента мене попа Николая Аврамовића из Требесина огради е своима грѣшними и недостоинима рукама. Писа се на 1786. года мца августа 18. дне.”

На посљедњем листу записано је:

„Adesso de la Помянимя боже. Помилуимя бо . . . Митарѣ Мирковић канзалиерь. У Сава Гоиковића у истога.”

На 151. листу, лијево, забиљежено је:

„Сие ияванг(е)лие стаго великомученика Георгия от села Кокотях южега даро архиепискуп пески Арсение Татера тасі он жеге родомѣ Пеѣанинѣ пакиже прилучи раб Турчинѣ кесаром бечкием отиде стѣиши архиепискупѣ”.

4. Ms. slav. Vuk 35.

Mineum. Mit Anfang und Ende.

² Код Љуб. Стојановића запис је погрешно преписан: „Да се зна ко би плима. . .” (*Стари српски записи и натписи*, Ср. Карловци, 1923, књ. четврта, 82, 6402.

На последњој страни записано је:

„Сию книгу приложи прѣзвитер іокъсифъ село зом село Мле-
ча кадилукъ сабничких и приложих ман(а)стиру с(ве)тои троици^x
у Херцеговину прѣкъви на служение а своєї души въ вечни спо-
менъ. Б(ог) да прости. Въ лето 43 тисущ 4сїї = 1697.”

5. Ms. Slav. Vuk 47.

На првој корици је биљешка:

„Сия книга Гаголимо апостол попа Тоша и воиводе пи-
скога”.

На другој страни је биљешка:

„Сия книга попа То”.

На 31. страни:

„Да се зна ка(д) доче Рист Б”.

На 32. листу:

„Да се зна ка(д) доче Ристинъ чакъ попу Тошу Лешевих”.

На 56. листу:

„Да се зна апустол кни”.

На 152. листу в.

„Сиа книга тлема апустоль йер(о)мунаха тимотеа Павловића,
презиме Лешевиха з Тронъска. Узехъ е у влад(и)ке Пасеа за два
цекина, лето x9сї ”.

Ту је и биљешка:

„Сиа книга кнеза Батрича”.

6. Ms. slav. Vuk 46.

Требник (5031).

7. Ms. slav. . Vuk 49. Ту је забиљешка:

„... Сиа книга Дмитра. Сиа книга Глема, типикъ храма Успе-
ниа пресветие владичице наше, наше б(огороди)ци присно”.

Желио сам да прегледам и друге књиге и рукописе које је
Вук продао Краљевској библиотеци у Берлину. Нијесам их до-
био. Рекао ми је чиновник Државне библиотеке у Западном Бер-
лину да је један њихов велики дио у току прошлог рата због
бомбардовања склоњен у неко мало мјесто које је послје рата
припало Пољској. У Библиотеци сам сазнао да је канцелар СР
Њемачке Вили Брант послје рата дао да се микрофилмују ти
рукописи и књиге које су се затекле у Државној библиотеци у
Западном Берлину и да је микрофилмове поклонио Народној би-
блиотеци у Београду. Нијесам још стигао да погледам у Библио-
теци у Београду од којих се књига и рукописа сада чувају микро-
филмови код нас.

Евто М. МИЛОВИЧ

ПЕЧАТНЫЕ И РУКОПИСНЫЕ КНИГИ, СОБРАННЫЕ
ВУКОМ КАРАДЖИЧЕМ В ЧЕРНОГОРИИ И ЗАПИСИ
В ЭТИХ КНИГАХ

Резюме

В этой работе, автор говорит о древних славянских рукописных и печатных книгах, собранных Вуком Стефановичем Караджичем в Черногории, Боке и Далмации, хранящихся в настоящее время в Австрийской национальной библиотеке (*Österreichische Nationalbibliothek*) в Вене и в Государственной библиотеке (*Preussischer Kulturbesitz*) в Западном Берлине.

Автор дает список этих рукописей и книг, а также и поздние записи в них.

